

[Kai Dige Bach]

ne inden lovens vedtagelse, anmoder jeg om, at lovforslaget på ny henvises til udvalgsbehandling, inden det overgår til tredje behandling.

Kim Behnke (FP):

Jeg skal ikke modsætte mig, af forslaget kommer tilbage til fortsat udvalgsbehandling, men blot benytte lejligheden her ved andenbehandlingen til at gøre opmærksom på et forhold:

Ved førstebehandlingen af dette forslag havde vi fra Fremskridtspartiets side – og det har vi stadig væk – en forholdvis positiv holdning til forslaget. Det er dog sådan, at vi ikke mener, at der burde oprettes den særlige klageinstans vedrørende disse udbud, men at man burde lade de pågældende sager prøve ved de normale domstole.

Vi har imidlertid ikke fundet anledning til at stille ændringsforslag vedrørende det synspunkt, da vi har kunnet notere, at ingen andre partier støttede det, men netop under andenbehandlingen, hvor man traditionelt har behandling af ændringsforslagene, føler vi anledning til at præcisere, at vi stadig væk mener, at det burde være de almindelige domstole og ikke dette særlige klagenævn, der skulle varetage de pågældende sager.

Vi er dog i den situation, at vi mener, at lovforslaget som helhed bør nyde fremme, og vi ser frem til tredjebehandlingen.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

§§ 1-10, ændringsforslag nr. 1 om indsættelse af en ny paragraf efter § 10, § 11, ændringsforslag nr. 2 om indsættelse af en ny paragraf efter § 11 og § 12 vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Lovforslaget går herefter til fornyet behandling i udvalget.

Den næste sag på dagsordenen var:

5) *Anden behandling af lovforslag nr. L 131:*

Forslag til lov om ændring af lov om afgift af arv og gave. (Ophævelse af afgiften for almennyttige institutioner m.v.).

Af skatteministeren (Fogh Rasmussen).

(Fremsat 6/2 91. Første behandling 5/3 91. Betænkning 24/4 91).

Der var stillet 1 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslaget og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Forhandling

Elisabeth Arnold (RV):

På grund af bortrejse til Europarådets møde i Strasbourg har det ikke været muligt for Det Radikale Venstre at være til stede ved det møde, hvor der blev afgivet betænkning om dette lovforslag, men jeg kan på mit partis vegne tilsi-ge, at vi fastholder den positive indstilling til lovforslaget, som vi havde ved førstebehandlingen, og derfor støtter vi såvel skatteministerens ændringsforslag som forslaget i dets helhed.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

§ 1, ændringsforslaget om en ny affattelse af § 2 og § 2 i den nye affattelse vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Op- hold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

6) *Første behandling af lovforslag nr. L 166:*

Forslag til lov om et videnskabsetisk komitéssystem og behandling af biomedicinske forskningsprojekter.

Af sundhedsministeren (Ester Larsen).
(Fremsat 17/4 91).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Anna-Marie Hansen (S):

Et stort og kompliceret emneområde danner grundlag for det lovforslag, vi skal behandle i dag.

Lovforslaget indeholder alt for mange uklarheder, men jeg vil dog alligevel gerne rose ministeren for, at der nu lovgives om et enstrengt godkendelsessystem, hvor komiteerne får kompetence til at følge enkelte projekters forløb samt adgang til at udøve en vis opfølgende virksomhed.

I Helsinkideklarationen, som danner grundlag for forsøg med mennesker, understreges nødvendigheden af at respektere forsøgspersoners selvbestemmelsesret og integritet, så mennesker ikke gøres til et middel for forskningen. Dette etiske princip anser vi i Socialdemokratiet for et overordnet princip, og jeg er bekymret over den stigende tendens til, at komiteerne forveksler human etik med metodeetik. Denne tendens er i direkte modstrid med det faktum, at det er komiteernes opgave at varetage beskyttelsen af individet. Disse tendenser er et væsentligt argument for, at lægmandselementet i komiteerne styrkes. Udviklingen stiller hele tiden nye store krav til etiske vurderinger, bedømmelser og kontrolforanstaltninger.

Vi finder i Socialdemokratiet, at det er overordentlig vigtigt, at Den Centrale Videnskabsetiske Komité som ankeinstans sikres den nødvendige uafhængighed. Derfor vil vi godt sætte spørgsmålstegn ved, om det netop er forskningsministeren, der skal nedsætte Den Centrale Videnskabsetiske Komité. Vi finder det uacceptabelt, at samme instans, som skal fremme forskningen, også har de beskyttende opgaver. Vi mener, at Den Centrale Videnskabsetiske Komité som ankeinstans må have en selvstændig bevilling på finansloven og dermed et sekretariat med den nødvendige uafhængighed af den godkendende myndighed.

Vi vil gerne være med til at drøfte, om det er en fornuftig måde, hvorpå man har afgrænset lovforslagets gyldighedsområde, idet vi finder det værd at overveje, om såkaldte behandlingsforsøg også skal omfattes af lovgivningen. Derudover mener vi, at det er afgørende, at alle forsøgspersoner sikres lovfæstede rettigheder, uanset om det handler om raske forsøgspersoner eller patientforsøg. Det er centralt for os at få klarlagt indholdet i ministerbemyndigelsen, jf. § 7.

Eksempelvis skal nævnes de mange etiske spørgsmål omkring informeret samtykke og de interessekonflikter, der ligger heri. Skal det informerede samtykke fungere efter hensigten, forudsætter det, at den, der skal tage stilling til deltagelse i et forskningsprojekt eller -forsøg, har adgang til fyldestgørende information. Vi mener derfor, at samtykke fra en forsøgsperson principielt bør indhentes af en anden end forskeren.

Vi er samtidig meget opmærksomme på de etiske spørgsmål, der foreligger omkring det stedfortrædende samtykke, idet der her findes store problemer omkring børn og psykisk syge. Under udvalgsarbejdet vil vi se nærmere på de såkaldte bagatelagtige indgreb, registerforskning og forskning på døende, og i forbindelse med biomedicinske forsøg, der agtes anvendt til befrugtning med det formål at forbedre in vitro-befrugtning, anser vi grundige drøftelser for nødvendige.

I øvrigt synes jeg, det virker påfaldende, at lovforslaget åbner mulighed for en 14-dages-tidsgrænse for forsøgsvirksomhed, når alle i Det Etske Råd præcis på dette punkt for en gangs skyld kunne blive enige om, at en tidsgrænse på 14 dage ikke kan legitimere forsøgsvirksomhed. Vi vil meget gerne se nærmere på det. I det hele taget savner jeg mange steder Det Etske Råds synspunkter i lovforslaget.

I forbindelse med lovforslagets ministerbemyndigelse vedrørende regler om nedfrysning af æg og donation af menneskelige æg ønsker vi en yderligere præcisering af ministerens ønsker for regler på dette felt. Vi finder det afgørende med en lovgivning, hvoraf klare regler for det etisk tilladelige fremgår, og hvor klare regler tilkendegiver, hvad der af etiske grunde ikke er tilladt.

Den generelle tillid til sundhedsvæsenet forudsætter offentlighed og bred information om

[Anna-Marie Hansen]

forskning og forsøgsvirksomhed. Vi kan derfor støtte ministerens ønske om et højere informationsniveau fra komitésystemet, der primært har informationsopgaver i forbindelse med konkrete forskningsprojekter.

Karen Højte Jensen (KF):

Jeg vil gerne fra den konservative folketingsgruppe give tilslutning til det foreliggende forslag. Vi finder det meget klogt, at vi nu lovfæster det komitésystem, som på frivillig basis har eksisteret, og som jeg mener på udmærket vis har opfyldt sin rolle. Det er væsentligt, at det nu lovfæstes, at videnskabetisk bedømmelse af biomedicinske forskningsprojekter er en integreret del af sundhedsvæsenets virksomhed.

Jeg vil herudover understrege det positive i, at der i den kommende sammensætning er en overvægt af lægfolk i forhold til fagfolk. Det betyder dog ikke, at det ikke er afgørende, at der er fagfolk med i vurderingen af projekterne.

Vi kan tilslutte os indholdet af § 7 vedrørende komiteernes opgaver og de principper, der skal lægges til grund for vurderingen af de enkelte projekter. Præciseringen af information og samtykke i forhold til de berørte personer vil efter min opfattelse sikre den nødvendige tryk-
hed hos borgerne.

Ved lovforslaget sker der en meget begrænset åbning af forskningsstopet fra 1987 vedrørende befrugtede menneskelige æg. Det ligger den konservative folketingsgruppe meget på sinde at kunne hjælpe ufrivilligt barnløse. Vi har i en årrække oplevet, at mange familier er blevet hjulpet gennem det, der i populær tale kaldes reagensglasmetoden, men vi mener, at der nu er behov for at forbedre denne behandling, når der er mulighed for det. Det er altså vigtigt for os at hjælpe disse barnløse par, og det er derfor, at vi kan tilslutte os forslaget indhold.

Men samtidig er det også vigtigt for den konservative folketingsgruppe at understrege, at vi ikke ønsker forsøg, der kan ændre arvemassen. Jeg synes, at det lovforslag, som ministeren her har fremsat, er afbalanceret og vil være nyttigt at arbejde videre med i udvalget.

Anders Mølgaard (V):

Jeg vil starte med at knytte nogle kommentarer til den del af lovforslaget, der vedrører det videnskabetiske komitésystem. Det er et klart fremskridt, at dette væsentlige problemfelt nu

underlægges lovregulering – i modsætning til det nuværende komitéssystem, som blev skabt i slutningen af 1970'erne.

Af principielle grunde er det vigtigt, at det nu ved lov slås fast, at videnskabetisk bedømmelse af biomedicinske forskningsprojekter er en selvfølge. Dertil kommer, at det eksisterende komitésystems regelgrundlag alene omfatter biomedicinske forskningsprojekter på levende mennesker, men ikke på afdøde og heller ikke på menneskelivet fra befrugtning til fødsel. Helsinki-erklæringen er endvidere ikke som sådan juridisk bindende for forskerne.

Jeg noterer med tilfredshed, at forslaget præciserer kravet om skriftligt samtykke fra raske forsøgspersoner. Det er også glædeligt, at lovforslaget følger indstillingen til betænkningen »Forskning på mennesket« og Etisk Råds oplæg, der kraftigt argumenterer for en overvægt af lægfolk.

De læge medlemmer kan være amtsrådsmedlemmer og aktive i foreningsliv m.v. Jeg vil gerne understrege ønsket om, at en række amtsrådsmedlemmer vil gå positivt og aktivt ind i det kommende komitéarbejde. Jeg synes, det er vigtigt, at folkevalgte har direkte føling med dette væsentlige problemkompleks, naturligvis også for at sikre problemstillingen maksimal politisk interesse og bevågenhed.

Det er naturligvis også positivt, at de regionale komiteer i lovforslagets § 9 får mulighed for at skabe offentlig debat om etiske spørgsmål, men jeg vil gerne understrege her, at vi – og det gælder både folkevalgte og politiske foreninger, kulturelle foreninger m.v. – har et stort ansvar for at skabe en ægte og bred folkelig debat om disse væsentlige emner i tilværelsen. Debatten skal simpelt hen nå ud til både hr. og fru Petersen på 3. sal i Sydhavnen og hr. og fru Sørensen i Hanherred. Her kan vort mangfoldige foreningsliv yde en flot indsats ved at skabe en debat blandt vore græsrodder.

Det var nogle principielle og overvejende positive kommentarer til indretning af komitésystemet og dets virke, men jeg vil også gerne knytte nogle kommentarer til den for mig at se mest centrale del af lovforslaget, nemlig § 13.

Denne paragraf åbner for biomedicinske forsøg på befrugtede menneskelige æg og kønsceller, der agtes anvendt til befrugtning, hvis de har til formål at forbedre in vitro-befrugtning med henblik på at fremkalde graviditet. Selv-

[Anders Mølgaard]

følgelig kræver forsøg accept af såvel den regionale som den centrale komité. Tilsvarende gælder for andre behandlinger for ufrivillig barnløshed, hvor en kvindes æg befrugtes uden for livmoderen.

Endelig åbner § 13 for, at det befrugtede menneskelige æg må holdes i live uden for en kvindes livmoder i 14 dage, heri dog ikke medregnet den tid, hvor det befrugtede æg har været nedfrosset. § 13, specielt stk. 1-4, rører ved noget dybt i os alle, simpelt hen vore inderste hjerterødder. Barnløshed er et alvorligt problem for mange danskere, men mange alvorlige spørgsmål presser sig uvilkårligt på. Er det forsvarligt moralsk, kulturelt og religiøst at åbne for disse forsøg? Skal og vil vi flytte denne hegnspæl? Hvis vi flytter hegnspælen nu, skal den så flyttes igen om 2, 5 eller 10 år? Og hvor langt? Er intet helligt for menneskets trang til at perfektionere alt og udforske alt? Hvordan ønsker vi egentlig at prioritere ressourcerne i fremtiden?

Jeg synes, at netop denne del af lovforslaget påkalder ydmyghed og størst mulig betænk-somhed. Når det er sagt – men jeg synes også, at det var på sin plads at sige det – glæder det mig samtidig, at lovforslaget klart og tydeligt afviser muligheden for donation af befrugtede menneskelige æg. Det er glædeligt, at det hermed udelukkes. Det er også tilfredsstillende, at regeringen forudsætter nedfrysning af æg i maksimalt 1 år.

Lovforslagets rækkevidde og alvor taget i betragtning finder jeg, at det vil være rigtigt og nødvendigt med en bred folkelig debat – en debat, som skal have den nødvendige tid.

Og til sidst vil jeg sige, at der vedrørende § 13 i Venstres folketingsgruppe ligesom i befolkningen i almindelighed er forskellige holdninger til disse alvorlige spørgsmål. Jeg synes, det er sundt og positivt, at en folketingsgruppe rummer forskellige synspunkter til væsentlige etiske spørgsmål. Derfor står det enkelte folketingsmedlem naturligvis fuldstændig frit ved den endelige afstemning, men Venstre vil naturligvis også her bidrage til en konstruktiv forhandling under det videre udvalgsarbejde.

(Kort bemærkning).

Inger Stilling Pedersen (KRF):

Jeg synes, det var en meget fin tale, Venstres ordfører holdt. Man fornemmede, at han virke-

lig gik i dybden. Derfor lyttede jeg meget spændt på konklusionen, om ikke den efter den indledning burde være sådan, at man ville afvise i det hele taget at udføre forsøg på befrugtede æg. Det var altså ikke selve talen, jeg var uenig i, men konklusionen. Vil Venstre – jeg ved godt, at man stilles frit – i princippet som parti afvise forskning på befrugtede æg ud fra hele den argumentation, der lå til grund for talen?

(Kort bemærkning).

Anders Mølgaard (V):

Jeg forsøgte ellers klart at præcisere, at dette lovforslag kræver betænkningstid, og at alle får tænkt sig gevaldigt om. Derfor synes jeg, det er positivt, at vi også i vores folketingsgruppe åbner for, at der skal være plads til forskellige holdninger. Jeg mener, det ville være forkert på nuværende tidspunkt at låse partiet som sådant i det videre arbejde. Der er forskellige holdninger til det i vores gruppe, ligesom der er det i den almindelige befolkning, som jeg også har præciseret det tidligere. Derfor vil jeg ikke på forhånd sige, at Venstre afviser det. Vi går ind i en positiv drøftelse i udvalget, men der er mange forskellige holdninger også i vores gruppe til det. Dette synspunkt håber jeg også jeg har fået præciseret i indlægget.

Birgitte Husmark (SF):

Med den tid, der er til rådighed til en førstebehandling af lovforslag her i salen, er det umuligt at trække alle de forhold frem, som bør afklares nærmere, når der er tale om et så omfattende lovforslag og et så kompliceret og følsomt sagsområde som dette. Når jeg hermed har sikret mig, at den manglende omtale ikke automatisk vil blive opfattet som en accept, vil jeg forsøge at nå så langt som muligt dels med en række principielle problemstillinger, dels med det konkrete. Resten vil så følge i form af skriftlige spørgsmål og ændringsforslag.

Allerførst ønsker SF at understrege, at formålet for os med denne lovgivning burde være at beskytte mennesker og menneskets kønsceller, befrugtede æg, fosteranlæg, fostre og afdøde. Det er det, der er formålet, og det er til det brug, at der så skal udarbejdes gældende rammer med hensyn til både de videnskabetiske komiteers sammensætning og deres opgaver. Derfor er prioriteringen af disse opgaver også så vigtig.

[Birgitte Husmark]

Med hensyn til sammensætningen af komitè-systemet mener SF, at netop fordi komiteerne er et kontrolorgan, er det vigtigt at sikre dets uafhængighed af det parlamentariske system. Medlemmer af kommunale og amtskommunale råd samt folketingsmedlemmer skal ikke kunne sidde i hverken de regionale komiteer eller Den Centrale Videnskabetiske Komité.

Den Centrale Videnskabetiske Komité skal desuden ikke have regionale medlemmer, da den skal varetage en slags appelfunktion i forhold til de regionale komiteer. Lægmandsrepræsentationen skal sikres bedre, end den er blevet det i ministerens forslag, og hvis forskningsprojekter efter deres natur er humanistiske eller sociologiske, skal det også sikres, at komiteerne tilføres ekspertise på disse områder. Det gælder f.eks. i nogle former for registerforsøg.

I § 3, stk. 3, nævnes, at et af de ministerudpegede medlemmer skal repræsentere »statslige forskningsinteresser« – det er mine gåseøjne. Her er det på sin plads at spørge: Hvad er det? Hvad er statslige forskningsinteresser i denne sammenhæng, og hvordan harmonerer de med ønsket om at beskytte mennesket?

SF mener, at såvel den regionale som Den Centrale Videnskabetiske Komité ikke blot skal udarbejde en årsberetning om væsentlige bearbejdede problemstillinger, men også løbende skal informere offentligheden om afgørelser af principiel art. Netop med hensyn til åbenhed over for en interesseret offentlighed vil de nye, lovfæstede komiteer kunne spille en tiltrængt anderledes rolle end den siddende.

Et særligt problem er de forsøg, der udføres under omstændigheder, hvor der ikke kan indhentes samtykke fra forsøgspersonen selv, men kun fra en pårørende eller værge. Det er meget tvivlsomt, om denne beskyttelse er tilstrækkelig eller forsøg kun bør udføres på personer, der selv kan tage stilling. Det er så meget desto mere nødvendigt, når man læser § 7, stk. 1, hvor det som den første af komiteernes opgaver nævnes, at de skal vurdere den med et givet projekt forbundne risiko. I det hele taget er det her tydeligt, at det er forskningen og ikke mennesket, der bliver beskyttet ved denne formulering af komiteernes opgaver.

Til slut kort om kapitel 4: SF ønsker ikke denne opprioritering af reagensglasmetoden i forhold til det at satse på forebyggelse af barn-

løshed, som lovforslaget lægger op til. SF ønsker ikke at åbne for forskning på menneskelige æg og at holde fosterforstadier i live, foreløbig op til 14 dage, uden for livmoderen. SF mener ikke, at konsekvenserne af nedfrysning af menneskelige æg er tilstrækkeligt undersøgt med hensyn til eventuelle skadevirkninger, og ønsker ikke, at denne ekstra belastning bliver en del af behandlingssystemet. SF ønsker ikke donation af hverken befrugtede eller ubefrugtede æg.

Til sidst vil jeg godt sige, at vi ønsker, at behandlingsforsøg skal indgå i det videnskabetiske komitèsystems opgaver. Specielt det sidste mener jeg er utrolig vigtigt, ligesom det er utrolig vigtigt at uddybe argumentationen og forklaringerne om behandlingsforsøg; det skal indgå.

Kim Behnke (FP):

Efter grundig behandling af forslaget i Fremskridtspartiets folketingsgruppe er der truffet den beslutning, at gruppens medlemmer vil være frit stillet ved tredje og sidste behandling, altså ved afstemningen om dette forslag. Derfor skal de bemærkninger, jeg kommer med nu, dels være nogle rent principielle bemærkninger, dels være nogle bemærkninger, som måske mest i den sidste ende er for egen regning.

For det første har det undret os, at der i bemærkningerne til lovforslagets § 15 bliver beskrevet den mulighed, at der kan ske en delvis finansiering af dette virksomhedsområde ved, at der kan opkræves gebyrer.

Det er sådan, som det klart fremgår senere i bemærkningerne, at merudgifterne for skatteyderne ved vedtagelsen af dette forslag er helt op imod 4,5 mio. kr. Vi synes, at det ville være passende, om de gebyrer, man alligevel har tænkt sig at opkræve, havde en sådan størrelse, at der skete fuld betaling fra dem, der ønsker disse tilfaldelser.

Dér, hvor problemet går over til at blive af mere etisk karakter, er i spørgsmålet, hvad de komiteer egentlig skal beskæftige sig med. Vi har ikke været overvældende begejstrede for det arbejde, der hidtil er foregået i de syv regionale komiteer, og vi har da svært ved at følge den argumentation, som blev lagt for dagen fra både De Konservative og Venstre, nemlig at det var meget væsentligt, på trods af at det andet system tilsyneladende har fungeret nogenlunde

[Kim Behnke]

tilfredsstillende, nu at få tingene gjort ved lovgivning. Det synspunkt deler vi ikke. Hvis tingene kan fungere uden lovgivning, er der såmænd ingen grund til, at vi herinde ulejligere befolkningen med yderligere regler og regulativer.

Vandene skilles for alvor, når vi skal se på, hvad der så skal siges ja til, og hvad der skal siges nej til. Bemærkningerne om, at man ønsker en lægmandssammensætning, hvor bl.a. amtsrådsmedlemmer skal deltage, kan vi også være en smule bekymrede for i og med, at amtsrådsmedlemmerne samtidig er bevilgende myndighed for hovedparten af landets sygehuse. Derfor kan der meget hurtigt opstå en interessekonflikt.

Så bevæger jeg mig over i den ende, hvor jeg skal holde op med at sige vi og skal til at sige jeg.

Jeg er meget bekymret for, at vi mange gange i den slags spørgsmål udnævner os selv her i 1991 til at tro, at den viden, vi har, på nogen måde er dækkende eller optimal. Det mener jeg at historien har bevist at den hverken er i dag eller var for 10 år eller for 100 år siden.

Min bekymring går i retning af, at vi ved hjælp af disse snævre regler meget vel kan komme i en situation, hvor vi forbyder noget i dag, hvor det så om nogle år viser sig, at det faktisk har været temmelig katastrofalt, at vi har forbudt de pågældende ting. Så længe vi har store sygdomsområder som AIDS og kræft, hvor der ikke er fundet løsninger endnu, synes jeg, at man skal være overordentlig varsom med at udstede forbud mod forskning. Vi kan meget vel forhindre udviklingstrin eller egentlige løsninger i at nyde fremme, simpelt hen fordi vi tror, at vores viden i dag er optimal, hvad den bestemt ikke er.

Lad mig på spørgsmålet om, hvorvidt det så skal være nogle statslige forskningsinteresser, da klart og utvetydigt sige, at efter min mening har staten ikke nogen interesser; staten er ikke noget som helst i sig selv. Menneskene er suveræne. Det mikser man så også sammen i og med, at mennesket tit og ofte ikke engang i spørgsmålet om kunstig befrugtning osv. er det. Her er det, at spørgsmålet om kvindens suverænitet kommer ind. Den vil man så ikke engang tillade. Her tillægger man også staten en større viden og en større indsigt end den kvinde, det drejer sig om. Menneskets suverænitet kan ikke

krænkes og skal ikke krænkes, heller ikke af disse lovparagraffer. Derfor er jeg for mit vedkommende ikke indstillet på, at der skal indføres disse snævre regler; jeg mener tværtimod, at jo større frihed der er på området, jo mere åbenhed er der også. Jeg er meget bange for, at disse snævre regler kan få den stik modsatte virkning af, hvad de, der har fremsat forslaget, havde som intention, nemlig at de forsøg, der nu bliver illegale, stadig væk vil finde sted, men flyttes fra laboratorierne og ned i de skumle kælderlokaler.

Derfor er det vigtigt, at vi ikke kommer til at lave en lovgivning, der har den stik modsatte effekt af, hvad der egentlig var intentionen.

Men for at rekapitulere, så er Fremskridtspartiets folketingsgruppe blevet stillet frit på dette punkt og vil derfor stemme uafhængigt ved tredjebehandling.

Arne Melchior (CD):

CD's normale ordfører i emner af denne art, fru Lis Noer Holmberg, er forhindret af andet arbejde, og jeg skal derfor på gruppens vegne give en foreløbig melding til det foreliggende lovforslag.

Vi har fundet det meget svært at tage stilling, men heldigvis skal lovforslaget ikke gennemføres i indeværende samling, så der bliver god tid til både at stille spørgsmål, debattere og uddybe. Men jeg kan da godt generelt sige, at vi stiller os positivt til systemet med de videnskabetiske komiteer, herunder også den centrale komité, idet jeg finder intentionen om, at der skal være en ensartet praksis i landet, særdeles rigtig.

Jeg bemærkede den socialdemokratiske ordførers udtalelse om, at Den Centrale Videnskabetiske Komité bør have en stor grad af uafhængighed, og det finder jeg er meget velbetænkt.

Hvad forskningsdelen angår, er vi principielt pro ud fra nogle lignende overvejelser som dem, hr. Kim Behnke gjorde gældende. Men jeg har ikke i teksten kunnet finde belæg for et ønske, vi må fremføre: at enhver kvinde må have ret til at nægte anvendelse af sine æg til sådan forskning, som her er forudset, naturligvis efter grundig information om betydningen og fremgangsmåden. Hr. Kim Behnke talte om menneskelig suverænitet. Det kan jeg godt underskrive, men det leder så også for mig frem

[Arne Melchior]

til, at en kvinde må have valgmuligheden, ret til at sige ja eller nej. Jeg vil da spørge ministeren, om hun måske allerede i sin svartale her i dag vil kunne kaste lys over dette problem.

Som sagt er det svære ting. Med det her sagte er hverken gruppen som sådan eller dens enkelte medlemmer bundet til nogen endelig stillingtagen. Det må ofte være således, at netop behandlingen af lovforslaget og debatten og de oplysninger, der kommer frem under lovforslagets behandling, vil få udslagsgivende betydning, især når det drejer sig om absolut ikkepolitiske emner, etisk-moralske forskningsmæssige emner, som der her er tale om. Vi håber at nå til størst mulig klarhed, men tilsiger selvfølgelig fuldt loyalt og positivt medarbejde under udvalgsarbejdet.

Elisabeth Arnold (RV):

Fra Det Radikale Venstre skal der lyde tak til sundhedsministeren for det fremsatte lovforslag, ikke fordi vi er enige i alt, hvad der står, men fordi det er vigtigt, at forslaget kommer frem til behandling, og at vi nu omsider får lovfæstet nogle af de ting, som længe har fungeret på midlertidige ordninger.

Den ene del af lovforslaget handler om lovfæstelse af det videnskabsetiske komitéssystem. Her må vi sige, at de erfaringer, der er indhøstet i de forløbne år, har været meget positive, og fra radikal side støtter vi meget, at man lovfæster disse komitésystemer.

Ud over at de indgiver befolkningen, lægfolkene i komiteerne, en viden om, hvad der rører sig i forskningsverdenen, indgiver de også efter vores opfattelse de professionelle, forskerne, lægerne og andre, en fornemmelse af, hvilke etiske spørgsmål der rører sig i befolkningen. Dette møde mellem lægfolk og de professionelle er efter vores opfattelse ganske overordentlig vigtigt for debatten og for den folkelige forståelse for disse meget menneskeligt berørende ting.

Man kan selvfølgelig altid diskutere, om man overhovedet skal have komitésystemer, om man overhovedet skal sætte professionelle etikere til at bedømme forskningsprojekter. Man fratager i realiteten ofte den enkelte forsker en etisk bedømmelse af hans eller hendes eget projekt, fordi det kommer i en komité, hvor der sidder nogle professionelle personer, som så at sige er anbragt dér for at tage etisk stilling til et

projekt, som forskeren så selv i øvrigt ikke behøver at tage stilling til. Der opstår måske et mistillidsforhold mellem de forskere, som ikke behøver at tage sig af det etiske, og de professionelle, som ikke behøver at tage sig af det forskningsmæssige. Det ønskelige ville være, at alle forskere på forhånd havde et meget højt etisk stade og fremlagde en meget grundig etisk gennemgang af deres projekt, og at de professionelle etikere så at sige også respekterede de regler, som forskningen spiller efter.

Vi vil aldrig kunne få en facitliste med hensyn til de etiske hensyn. Komiteerne skal tilvejebringe beskyttelseshensyn, og de skal også tage forskningshensyn. Det står klart i teksten her. Der kan måske være ganske klare regler for, at her skal der beskyttes et objekt, der bliver forsket på, og her skal der tages hensyn til et forskningsresultat, som måske kan blive af skelsættende betydning. Men den etiske facitliste vil aldrig kunne skrives op, heller ikke af politikerne, heller ikke af Folketinget, heller ikke af de professionelle etikere og heller ikke af lægfolkene; det kan kun gøres af den enkelte person, som er involveret i projektet. Det, vi skal bidrage til, er selvfølgelig at få en bred folkelig debat om, hvor de etiske grænser ligger. Men facitlisten kan vi ikke afstikke herindefra.

I kapitel 4, der handler om forskning på befrugtede menneskelige æg og menneskelige kønsceller, der agtes anvendt til befrugtning, har man netop beskrevet nogle af de gradvise grænseflytninger, som efterhånden sker som en funktion af de fremskridt eller af de forskningsresultater og behandlingsresultater, der opstår i systemet.

Jeg tror, at vi skal være ærlige og sige til os selv og til befolkningen, at vi vil blive vidne til og blive nødt til at gennemføre gradvise grænseflytninger for de behandlingsmuligheder, vi kan give barnløse par, for de behandlingsmuligheder, vi kan give forældre, der venter et handicappet barn, for de behandlingsmuligheder, vi på andre måder kan give folk, der er kommet ud i en lidelsesvoldende situation. Vi skal ikke tro, at vi med vedtagelse af dette lovforslag får sat den endelige grænse for, hvad der er tilladt, og hvad der ikke er tilladt. Vi skal være forberedte på, at vi igen om et par år må gå i gang med at vurdere, hvordan erfaringerne har været, om vi har bevæget os for kort eller for langt, om vi skal justere endnu en gang.

[Elisabeth Arnold]

Fra Det Radikale Venstres side er vi positive over for de grænseflytninger, der er givet grønt lys for her i kapitel 4. Vi synes, det er i orden at give tilladelse til nedfrysning af æg, og vi synes også, det vil være i orden at diskutere regler for donation af menneskelige æg. Men vi er naturligvis ikke tilfredse med, at det blot står som en bemyndigelse. Vi vil gerne have diskuteret helt nøje, hvad det er for regler, sundhedsministeren skal holde sig inden for, hvad det er for regler, vi som lovgivere kan tillade at der bliver brugt ude hos forskerne. Det vil vi gerne gå ind i en nøje diskussion om. Vi ønsker reglerne fastsat. Det er kendt fra norske forhold f.eks. Man har regler, som man egentlig ikke er særlig tilfreds med, men man er glad for, at man har regler, fordi man så har noget at forholde sig til og så kan arbejde på ændring af reglerne i lyset af de indhøstede erfaringer. Derfor tror jeg, at det er vigtigt, at vi fastsætter nogle frister for nedfrysning osv. og regler for donation, som kan give os noget at arbejde med, når vi skal se på disse lovændringer i fremtiden.

Så fra Det Radikale Venstres side positiv tilslutning, og vi går i gang med udvalgsarbejdet og den debat, som skal køre sommeren over.

Inger Stilling Pedersen (KRF):

Jeg kan godt forstå den usikkerhed, den tvivl, som er kommet frem næsten hos de fleste ordførere, når vi bevæger os ind i det emne, som dette lovforslag vedrører. Men jeg synes nok, at man måske i dette tilfælde også skulle lade den tvivl komme sagen til gode.

For Kristeligt Folkeparti er der ingen tvivl. Vi afviser totalt ethvert forsøg med befrugtede æg, og det gør vi ud fra det synspunkt, at vi mener – som det også er fastslået i lov om Det Ethiske Råd – at et menneske er et menneske fra befrugtningsøjeblikket. Det vil sige, at man her begynder at lave forsøg. Og som det også er kommet frem hos adskillige ordførere, er dette begyndelsen. Hvor langt skal vi så gå?

Vi ønsker også, at forskerne skal have frihed på mange områder for at løse opgaver, men vi ved også godt, at forskere kommer i situationer, hvor det kan være utrolig spændende for dem at gå længere og længere og dybere og dybere, og hvor man måske glemmer det etiske spørgsmål i det.

Derfor tror jeg, det er vigtigt, at vi fra Folketingets side sætter grænser. Kristeligt Folkepar-

ti sætter helt klart en grænse og afslår, at man overhovedet skal begynde at lave forsøg på befrugtede æg og på menneskelige kønsceller. Vi tror overhovedet ikke på, at man kan styre det. Det lyder smukt og godt, at nu skal vi gøre det, og så finder vi argumenter for, at vi skal gøre det. Der kan være nogle af de argumenter, der i og for sig kan være gode nok. Men det drejer sig om, at man nu kan begynde at manipulere med selve livets opståen, og så er der faktisk ikke ret langt til, at man kan begynde – måske først i den gode sags tjeneste – at finde ud af, at man faktisk kan lave om på ting, at man forsøger at finde ud af, hvad der er muligt.

Der er ingen forsker, der benægter, at det, man kan gøre på dyr, kan man også gøre på mennesker. Tror man virkelig, at vi mennesker kan styre det, at vi er i stand til at styre udviklingen? Inden for dyreverdenen er der sket mange ting, og nogle af de ting vil måske også vise sig at være katastrofale. Det ved vi ikke rigtig noget om endnu. Men laver vi om på det hele ved at lave andre skabninger, ved at lave om på planterverdenen og andre ting, bliver det jo ikke det oprindelige. Ønsker vi den manipulation med befrugtede æg og menneskelige kønsceller? Tror vi, at vi kan styre det, eller hvad ender vi i?

Derfor er det helt klart fra Kristeligt Folkepartis side, at vi selvfølgelig forventer, at Det Ethiske Råd får en central placering i den debat, der foregår, at det ikke bliver på forskningens betingelser, det kommer til at foregå, men at Det Ethiske Råd er med til, at budskabet når ud til vort folk: Hvad er det egentlig, vi er i færd med nu?

Vi vil selvfølgelig fra Kristeligt Folkepartis side gøre alt, hvad vi kan, for at præge debatten, og for, at mennesker får mulighed for virkelig at tage stilling til dette. Derfor har det også glædet mig så meget i dag, at der hos en del af ordførerne helt klart har været en tvivl; og at man stiller grupperne frit, er også en god ting. Men det vigtigste er, at befolkningen bliver klar over, hvad det er, man er i færd med, og hvilke konsekvenser det kan medføre.

Jeg tror nemlig ikke på, at man ustraffet kan gøre det, og jeg tror i hvert fald ikke på forskerne. Det kunne jo være, at hvis jeg selv var i samme situation med en eller anden sag, der optog mig så meget, at jeg kunne gå længere og længere og dybere og dybere, ville min nysgerrighed gøre, at jeg faktisk fortsatte så langt, som jeg nu kunne.

[Inger Stilling Pedersen]

Man har også talt noget om ægdonation; det er jo ikke med her. Nogle mener, det er rigtigt. Vi mener, det er forkert, og dér må man også se på de børn, der bliver produktet. Skal de børn vide noget om deres rødder? Skal de vide noget om, hvor de hører til? Jeg får adskillige henvendelser i dag om adoption, hvor man ønsker at vide, hvor man stammer fra. Hvor er mine rødder? Som én siger: »I det øjeblik jeg ikke kan få oplyst, hvem der er min far, og hvem der er min mor, jamen så ved jeg jo oprigtig talt ikke, hvor jeg hører hjemme.«

Så jeg håber virkelig, at man tænker sig om og også tænker på børnene i denne sag.

Sundhedsministeren (Ester Larsen):

Der er i bemærkningerne til lovforslaget gjort rede for baggrunden for fremsættelsen af dette forslag. Her fremgår det, at regeringen er forpligtet til at fremsætte forslag til afløsning af de regler og de bestemmelser, der har indført et midlertidigt forskningsstop på et område.

Det er vigtigt for regeringen, at vi får klare og lovfæstede regler, der beskytter forsøgspersoner. Ordet forsøg har jo indimellem en lidt ubehagelig klang i vore øren, men uden mulighed for sammenligning mellem forskellige behandlingsmetoder sikrer vi ikke den udvikling i sygdomsbehandling, som vi gerne ser.

Det er imidlertid helt afgørende, at intet menneske bliver et redskab for selv nok så væsentlige forsøg. Den kommende patient må aldrig blive mere interessant, blive mere væsentlig, end den aktuelle patient.

Forslaget, vi har til behandling i dag, stiler mod at sikre, at der sker en nøje vurdering af hvert eneste forsøg, inden det sættes i værk her i landet.

Det etiske komitésystem har fungeret tilfredsstillende, men bl.a. for at sikre åbenhed, sikre offentlighed omkring det arbejde, der udføres i de etiske komiteer, er det nødvendigt, at vi lovfæster systemet. Det er også nødvendigt med en lovgivning som grundlag, hvis vi ønsker at sikre, at alle forskningsforsøg bliver vurderet. Det finder jeg er meget væsentligt, at vi opnår denne sikkerhed.

Der bør ikke være nogen modsætning mellem hensyn til mennesker og hensyn til forskning; forskning skal alene tjene menneskers interesser. Derfor er det også vigtigt, at vi sætter grænser, hvor vi føler vi står over for en forskning, som vi ikke ønsker.

Efter lange og grundige overvejelser mener regeringen, at tiden er moden til en meget beskeden lempelse af forbudet mod forsøg på befrugtede menneskelige æg. Det er et meget vanskeligt spørgsmål, vi her står over for at skulle tage stilling til. Det rører ved nogle fundamentale sider af livets opståen og begyndelse, og samtidig leder det tanken hen på nogle forskyggende muligheder for at manipulere med befrugtede menneskelige æg.

Lovforslaget tillader som sagt en meget beskeden lempelse, som alene retter sig mod, at man skal forbedre den behandlingsmetode imod barnløshed, som vi har benyttet her i landet i de sidste 5 år.

Det fremgår af lovforslaget, at denne type forsøg skal omgås med den allerstørste varsomhed og forsigtighed. Så derfor skal ethvert forsøg af denne karakter godkendes ikke alene i den regionale komité, men også i den centrale komité, inden man vender sig mod kvinden, som selvfølgelig skal give sit samtykke til, at behandlingen må finde sted.

Alle andre forsøg, der retter sig mod alle andre nok så positive og gode mål, er fortsat udelukket.

Det er et meget vanskeligt felt, vi begiver os ind i, og jeg føler, det er meget vigtigt, at vi træder varsomt, og at vi tænker os umådelig meget om, inden vi bevæger os ind i dette teknologiens land. Derfor er det vigtigt, at vi ikke træffer en beslutning, som står urørlig i årene fremover. Jeg finder, det er vigtigt, at der påhviler Folketinget en forpligtelse til hele tiden at overveje, at tænke efter på dette område. Det er begrundelsen for, at der er indsat en revisionsbestemmelse, så vi inden længe igen skal overveje, om det nu var det rigtige skridt, vi tog, eller vi skal ændre det igen.

Jeg takker for de positive udtalelser, der er kommet. Jeg er meget åben over for, at vi skal igennem nogle alvorlige drøftelser, og at vi skal have belyst alle de spørgsmål, der overhovedet melder sig. Jeg vil gerne afstå fra at tage stilling til nogen af de enkeltspørgsmål, der er rejst, men går ind for, at vi grundigt arbejder os igennem alle de tvivlsspørgsmål, der kan rejses på dette område.

(Kort bemærkning).

Inger Stilling Pedersen (KRF):

Det er ministerens bemærkning om, at dette

[Inger Stilling Pedersen]

er en lempelig ordning og en lille ting. Det er faktisk en afgørende ting.

Man har hidtil ikke måttet lave forsøg på befrugtede æg. Nu må man. Er det en lille, beskedne ting? Jeg synes faktisk, at det er en meget alvorlig ting. Vi kan diskutere, hvor meget vi kan styre det, og hvor meget vi tror på det eller ej, men dette med, at det skulle være en lille ting, er i hvert fald helt forkert.

Det er derfor, Kristeligt Folkeparti helt klart afviser det og siger: Vi skal overhovedet ikke have forsøg på befrugtede æg eller menneskelige kønsceller. Vi kan simpelt hen ikke styre det.

Men at det er en beskedne ting, må jeg altså protestere imod.

Arne Melchior (CD):

Jeg takker for sundhedsministerens svar, der gik ud på, at kvinden i hvert enkelt tilfælde skal give sit samtykke. Jeg har imidlertid ikke kunnet finde det i lovforslagets tekst. Jeg forstår, at det fremgår indirekte, men det vil være et absolut krav fra vor side, at det kommer til at fremgå meget direkte.

Så har jeg et par bemærkninger til fru Inger Stilling Pedersen, som det altid er værd at veksle ord med. Jeg har stor respekt for, at hun ikke er i tvivl, ligesom hun har respekt for, at andre er i tvivl. Men jeg må sige, at mangelen på tvivl går meget langt hos fru Inger Stilling Pedersen, når hun siger: Jeg tror i hvert fald ikke på forskerne – punktum. Der blev ikke engang sagt »ikke i denne sag«.

Jeg vil godt bekende, at uden forskere inden for medicinen ville jeg ikke være i live i dag. Jeg tror, det gælder mange andre. Jeg tror meget stærkt på forskningen og på maksimal frihed til forskningen. Jeg har respekt for, at der skal være visse absolutter, men så få som muligt, må jeg nok mene.

Fru Inger Stilling Pedersen nærer frygt for, at Folketinget ikke skulle være i stand til at sige stop et eller andet sted, for én gang begyndt kan man jo bare blive ved!

Det kan man da ikke. Hvad er det for en ringe opfattelse af kommende tiders vælgere, at de skulle vælge så dumme mennesker herind, at de ikke skulle lade sig overbevise om, hvorvidt man nu er på rigtig vej eller ej, hvorvidt man er gået for langt eller skal gå længere? Denne frygt for konsekvenserne af noget, hvis man senere gør det anderledes, må ikke have lov til at stoppe rimelige fremskridt.

Og så til sidst et spørgsmål. Fru Inger Stilling Pedersen talte om at eksperimentere med livets start, hvor fru Inger Stilling Pedersen så redegjorde for, hvornår hun synes den er indtruffet. Nu findes der jo både et liv her og et liv hisset, og livet på Jorden er jo så kort, og det evige liv siges at være så langt. Så vidt jeg ved, går Kristeligt Folkeparti ikke imod obduktion, som jo også er forskning i et menneske på det stadium, hvor i hvert fald i henhold til Kristeligt Folkeparti og fru Inger Stilling Pedersen overgangen mellem det timelige og det evige liv må ligge. Hvordan kan de dødes opstandelse ellers være et trospunkt?

Derfor er mit spørgsmål dette: Hvis man kan gribe ind ved døden, hvad er så egentlig begrundelsen for, at man ikke kan gribe ind på det lille forstadium til det evige liv, som altså hedder livet her på Jorden?

Det ville være interessant, hvis vi ved samme lejlighed kunne veksle nogle rimelige bemærkninger herom.

(Kort bemærkning).

Inger Stilling Pedersen (KRF):

En kort bemærkning om det evige liv og livets opståen? Nej.

Det, jeg sagde, var helt klart, at i loven om Det Etske Råd har Folketinget – også CD – vedtaget, at livet tager sin begyndelse i befrugtningsojeblikket. Det var det, jeg sagde. Og når vi forsker, så forsker vi altså på det liv, der er begyndt. Jeg sagde kun, hvad der står i loven. Det kan hr. Arne Melchior da ikke benægte.

Og med hensyn til forskere kan jeg selvfølgelig godt forklare det meget nøje. Jeg tror nu nok, at hr. Arne Melchior ved, hvad jeg mener, men det er selvfølgelig altid spændende med en debat. Vi kan ikke undvære forskning.

Det, jeg sagde, var, at når en forsker kommer langt ind i noget spændende, kan det være utrolig svært at holde op. Alle mine år i Folketinget siger mig – det kan hr. Arne Melchior ikke benægte – at når vi først har sagt ja til noget – og det er der flere ordførere der har sagt i dag – så vil man ikke stoppe, så vil man senere sige: Jamen nu har vi fundet det og det, og nu har vi behov for 14 dage mere.

Det synes jeg ikke er at have tvivl med hensyn til hverken vælgere eller dem, der kommer og går, for det er simpelt hen det, man kan forvente sig. Jeg sagde vist endda meget klart, at

[Inger Stilling Pedersen]

hvis jeg selv var forsker, ville jeg være i samme situation.

Derfor er det nødvendigt, at vi fra Folketingets side laver nogle regler og en lovgivning, der siger stop, når vi ikke mener, der skal gås længere. Vi ved godt, at der kan være forskellige opfattelser, og at vi herinde måske ikke altid er i overensstemmelse med befolkningen. Det er derfor, vi siger, at det er vigtigt med den debat, der nu forestår, at det virkelig kommer ud, hvad det drejer sig om, og at man får mulighed for at arbejde med sagen.

Og så kan man diskutere obduktion eller ej. Vi går faktisk ikke meget ind for obduktion, kun, at det er tilladt, hvor mennesker ønsker det og har sagt ja til det. Vi er faktisk gået imod, at man skal have lov til at gøre det uden tilladelse.

Sundhedsministeren (Ester Larsen):

Kun lige en bemærkning til hr. Arne Melchior, der beder om, at det fremgår direkte af lovtæksten, at der er samtykkekrav ved forsøg på befrugtede æg.

I lovforslagets § 13 står der, at forsøg på befrugtede menneskelige æg skal respektere bestemmelserne i §§ 5-7, ud over at de skal godkendes både regionalt og centralt, og i § 7 står der en række bestemmelser, der skal være opfyldt, herunder også samtykke fra kvinden.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til Sundhedsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Meddelelser fra formanden:

Formanden:

Der er ikke mere på dagsordenen.

Der er foretaget ændringer i følgende udvalg:

Retsudvalget (30/4 91):

Udtræder: Kirsten Jacobsen (FP)

Ny stedf.: Kim Behnke (FP)

Uddannelsesudvalget (30/4 91):

Udtræder: Kørke Christensen (FP)

Nyt medl.: Poul Nødgaard (FP)

Folketingets næste møde afholdes torsdag den 2. maj 1991 kl. 10.00.

Angående dagsordenen skal jeg henvise til den dagsorden, der er opslået i salen.

Mødet hævet kl. 14.09
